

tionem sed substantiae tantum et facultatum ipsius naturalium ; eam vero non immediate ad actus ipsos a substantia productos extendi debere. III.º Posito , quod Deus conservet non solum potentiam agendi , verum et actus ipsos , ac proinde quod immediate concurrat cum creaturis , ipsosque actus creatione producat ; inde tamen non probatur praemotio physica , quia creatio illa actuum seu concursus non est praevius sed simultaneus et concomitans. At praedeterminatio seu praemotio , ut nomen ipsum praesefert , debet esse praevia. Ergo ad conservationem actuum non requiritur praemotio physica , sed sufficit concursus simultaneus. Verum haec ultima responsio , nullo modo videtur argumento proposito satisfacere. Nam ut valide instant thomistae , posito , quod Deus immediate creet actus quoscumque creaturarum , seu quod idem est , immediare cum iis concurrat ; certe nihil est in iis actibus , quod non sit a Deo productum ac creatum. Si autem in iis nihil est a Deo non creatum , omnis creature in operando determinatio atque actio est effectus Dei agentis ac creantis ; ergo actio divina est praevia , saltem ea ratione , quae sufficit ad omnem vim praemotionis physicae stabiliendam. Nihil enim aliud potest praemotio physica facere , quam omnem creature determinationem et actionem creare. Praeterea , inquiunt thomistae , I.^o ut concurrat Deus ad hanc a-

ctionem , necesse est , ut sese determinet vel ut determinetur ad concurrentem potius quam non concurrentem. II.º Id quod Deum ad concurrentem determinat , debet sumi ex parte creaturae ; alioqui Deus per se ipsum solum , non determinatus a creaturis , eas determinaret ac praemoveret. III.º Quod in creaturis est indeterminatum , non potest Deum ad concurrentem potius quam ad non concurrentem determinare ; nihilum enim nihil potest producere. IV.º Voluntas sine concursu absolute est sine actione et sine determinatione , quod fateri debent concursus immediati patroni , quum secundum eos sine concursu nulla possit esse actio aut determinatio ; ergo concursus non est concomitans ac simultaneus tantum sed praevius. Et quidem non a creaturis indeterminatis sed a semet ipso ad concurrentem seu ad creandam actionem determinatur Deus. Nihil est in creaturis , quod Deum determinare possit : non facultas , quae est indeterminata ante concursum , quum non possit determinari sine concursu : non actio ipsa , quae ante concursum nulla esse postest.

*Proponuntur rationes , quibus impugnatur
praemotio physica ad actus liberos
naturales.*

Primum argumentum. Praemotio physica

hos habet characteres inseparabiles. I. Antecedit omnem actum voluntatis. II. Datur ex solo Dei beneplacito. III. Est omnino necessaria ad omnes prorsus actus tam bonos quam malos. IV. Talem habet connexionem cum actu, ad quem datur, ut praedeterminatio ad actum et non actus sint duo impossibilia. V. Connexionis illius infallibilitas non repeatitur ab aliquo externo, sed ab ipsa praedeterminationis natura, quatenus per se actum infert, et ex se est essentialiter coniuncta cum actu. De his characteribus consentiunt physicae praedeterminationis adscritores. Atqui Deus non sic praedeterminat voluntates creatas ad actus liberos ordinis naturalis. Nam talis praedeterminatio repugnat libertati, quod ita probant. Illud repugnat libertati, quod, si adest, adfert necessitatem agendi antecedentem, si non adest, adfert impossibilitatem agendi antecedentem; atqui talis est praedeterminatio physica, de qua agitur; ergo praemotio physica cum libertate omnino repugnat. I. Si adest, adfert necessitatem agendi antecedentem. Quod enim antecedit omnem voluntatis actum, ex quo posito voluntas non potest non agere, adfert necessitatem agendi antecedentem; atqui praedeterminatio physica talis est; siquidem habet internam et essentialem connexionem cum actu, ad quem datur, ut patet ex ipsius characteribus mox addatis; ergo quum adest, praemotio physica ad-

fert necessitatem agendi antecedentem. II. Quum abest, adfert impossibilitatem agendi antecedentem. Nam illud, quum abest, adfert agendi impossibilitatem antecedentem, quod a voluntate est prorsus independens, et sine quo voluntas absolute non potest agere; atqui praedeterminatio physica talis est, ut patet ex II. et III. illius charactere; ergo quum abest, adfert impossibilitatem agendi antecedentem, idque eo magis repugnat, quod in actibus liberis et naturalibus Deus nobis facultatem vere activam concesserit actuum suorum dominam ita, ut re vera eos possit ponere vel non ponere ad libitum.

Respondent thomistae, ad rationem libertatis non requiri facultatem agendi vel non agendi in sensu composito, sed tantum in sensu diviso, quam facultatem non tollit praemotio physica. Itaque, inquunt, ut homo sub praemotione physica liber sit, minime necesse est, eum posse in sensu composito non agere eodem tempore, quo agit. Quemadmodum ut libere sedeat, non requiritur, eum posse simul stare et sedere, sed sufficit, ut sub praemotione physica semper conservet potentiam non agendi in sensu diviso, quemadmodum, dum sedet, habet potentiam standi in sensu diviso. Re vera impossibile est, ut homo per physicam praemotionem ad agendum determinatus, non sit determinatus in sensu composito. Praemotio enim physica a-

ctum ipsum , et ipsam determinationem ponit. Vnde repugnat , ut determinatio ponatur simul et non sit ; sed tamen remanet semper potentia non agendi in sensu diviso.

Verum haec responsio futilis et merum effugium videtur thomistarum adversariis. Nam, inquiunt , quid aliud haec responsio clare significare potest , nisi hominem sub praemotione physica non posse re vera agere ; vel tantum ei remanere potentiam ad non agendum , si tollatur praemotio , quemadmodum homo vinculis constrictus habet potentiam currendi , posito , quod ei eximantur vincula ? An vero dices , homines constrictum vinculis , quibus se expedire nequit in sensu composito , quamvis id possit in sensu diviso , liberum esse ad currendum , quia vincula illum non privant pedibus et vi naturali currendi ? In eodem sensu nec ipsa gratia necessitans a Calvino admissa tolleret libertatem. Tum enim vere diceretur , voluntatem posse abstineri ab actu in sensu diviso gratiae necessitantis ; ergo quum in sensu composito prae-motioni physicae repugnet , hominem non agere ; nulla remanet libertas. Quod ad paritatem hominis sedentis necessario in sensu composito , eam negant ; quod in homine sedente necessitas sedendi sit tantum consequens , quia subsequitur liberam voluntatis determinationem , et oritur ab ipso voluntatis et libertatis exercitio. Contra vero necessitas agendi respectu

voluntatis , quae physice praedeterminatur , forret necessitas antecedens , utpote quae oriatur ex principio antecedente. Praeterea homo , qui sedet , potest surgere , nec est necessario determinatus ad sedendum per aliquod principium necessario praemovens ad sedendum. Vnde potest priorem determinationem liberam mutare pro lubito. At homo physice praedeterminatus ad agendum , hanc praedeterminationem non potest amovere , quum ab ipso non pendeat ; quia sicut illius praesentia , ita et absentia est independens a voluntate. Ergo ea praemotio libertatem prorsus destruit.

Reponunt thomistae , indifferentiam positivam remanere posse cum determinatione actuali etiam antecedenti ; quemadmodum homo sapiens est actu et antecedenter determinatus ad vitam suam conservandam , et tamen in se sentit potentiam sese praecepitem agendi , quam certe repugnat ad actum reduci in sensu composito , seu quandiu mente sanus sit. Quemadmodum ergo homo sapiens est antecedenter determinatus ad vitam conservandam ita , ut certissimum sit , fore , ut semetipsum volens atque lubens non occidat , et tamen liber est ad semetipsum occidendum ; sic etiam licet homo sub praedeterminatione physica sit ad agendum antecedenter determinatus , fruatur semper libertate ad non agendum.

Sed thomistarum adversarii contendunt, in homine sano et sapiente nullam esse libertatem ad se ipsum occidendum, licet homo ille possit deinceps insanire, et semet ipsum occidere. Nam homo non est liber ad prosequendum malum, qua malum; sed mors sine ullo emolumento, sine ulla ratione respectu hominis sapientis est malum, qua malum; ergo homo sapiens non est liber ad semetipsum occidendum.

Secundum argumentum. Praedeterminatio physica facit Deum actorem peccati, et proinde hominem meriti atque demeriti incapacem. Nam ille est auctor peccati, qui creaturam indifferentem decreto antecedenti, efficaci et ineluctabili physicè applicat ad peccatum; itaque per physicam praemotionem Deus hoc faceret, ut patet ex characteribus illius. Antecedit enim actum voluntatis: habet infallibilem cum actu, ad quem datur, connexionem: et ad omnes actus sive bonos sive malos necessaria est. Igitur praemotio physica facit Deum auctorem peccati, ac proinde reiici debet tamquam iniuriosa sanctitati divinae. Et quidem praedeterminatio physica tam facit Deum auctorem peccati quam auctorem boni operis. Nam secundum thomistas ideo Deus est auctor boni operis, quia ad ipsum praedeterminat motione antecedente et ex natura sua efficaci; atqui pariter praedeterminat ad malum opus per similem motionem

antecedentem et ex natura sua efficacem; ergo si Deus praedeterminaret actiones liberas creaturarum, esset auctor peccati.

Neque dicant, Deum praedeterminare tantum ad physicum et materiale peccati, non vero ad moralitatem seu ad formale peccati. Quum enim detur a Deo praemotio physica ex propria determinatione et independenter a creatura, positaque praemotione, non possit non ponit tum physicum, tum morale peccati, sequitur, Deum praedeterminando physicè creaturam esse proprie auctorem peccati, tum quod ad physicum, tum quod ad morale, quod in actu singulare necessario coniunctum est cum physico. Tandem homo, qui peccat, privatus fuit praemotione ad non peccandum necessaria, immo habuit praemotionem necessario coniunctam cum actu peccati; ergo non poterat non peccare. Quomodo igitur homo peccati reus esse potest, qui fecit id, ad quod erat a Deo praedeterminatus, et non fecit bonum, quod non poterat facere sine praemotione, quam non habuit, et quae ab ipso non pendebat?

Respondent thomistae 1.º Has difficultates obiici non posse ab iis, qui concursum immediatum Dei in omnibus creaturarum actibus exigunt. Quemadmodum enim Deus concurrit ad materiale peccati, licet non concurrit ad formale; ita etiam potest praemovere ad actum peccati, quatenus praecise est en-

titas physica seu actio physica et realis , et tamen non praedeterminare ad formale seu malitiam illius actionis. Non enim , inquiunt, magis dividitur vel distinguitur formale peccati a materiali in concurso immediato , qui vera est actus productio , quam in praemotione physica , quae etiam nihil aliud est , quam actus physici productio. Nam producere actum concurso aut praedeterminatione sunt unum et idem diversis nominibus expressum.

Respondent II.º in quolibet systemate duo esse necessario distinguenda , *physicum* scilicet , et *morale* actus. *Physicum* est ipsam entitas actionis *praece*s sumta , seu actus spectatus *praece*s secundum suam substantiam. *Morale* est conformitas vel difformitas actionis cum lege. *Actio mala* quod ad *morale* , seu sumta secundum difformitatem , quam habet cum lege , peccatum est. Eadem *actio* , quod ad *physicum* , seu sumta secundum suam entitatem *praece*s , non est peccatum. *Difformitas* illa cum lege non est realitas aliqua positiva , sed privatio realitatis seu perfectionis. Deus autem non potest esse causa efficiens privationis seu non entis , nec etiam causa est efficiens mali. Hoc in Deum cadere non potest , sed in voluntatem creature , quae deficit a recto. Ergo quum Deus per physicam praemotionem non possit nisi aliquid physicum et reale producere , non nihilum ; quia actio physica Dei

effectum reale habere debet : non privationem ; necessario sequitur , creaturam , non vero Deum , deficere in actu peccati , seu morale peccati ad creaturam prorsus pertinere. Quemadmodum enim si quis calamo male aptato ad scribendum utatur , calatum non determinat ad vitium scripturae , sed vitium istud a solo calamo proficiscitur ; ita Deus praemvendo creaturam ad materiale peccati minime influit in defectum seu malitiam actus , sed ille defectus in solam creaturam est refundendus.

Verum contra hanc thomistarum respondionem gravissimae opponuntur difficultates , quarum praecipua est , morale peccati esse necessario cum physico coniunctum. Licet enim abstractione distinguantur , non sequitur , ea esse divisa , aut actionem singulari rem ita posse divisim patrari , ut Deus partem eius , alteram creatura faciat. Nulla est actio in genere , omnes sunt singulares , et eo ipso momento , quo fiunt , versus certum obiectum feruntur. Quum ergo haec duo physicum et morale sint necessario connexa cum actione singulari ; qui unius est causa , dici debet causa alterius.

Respondent III.º ad hoc , quod additum est , hominem sub praemotione physica peccati reum esse non posse : hanc difficultatem gravissimam quidem , sed omni systemati communem esse tum in hypothesi con-

cursus immediati tum in hypothesi praemotionis physicae. Praeterea, inquit, quemadmodum fide constat, hominem re vera mereri praemium supernaturale, etiamsi iure nequeat in se et de se gloriari, sed totus a Deo pendeat in bono; ita etiam meretur poenam, etiamsi ad physicum peccati praemoveatur, quia ipse praesertim vera est causa defectus actionis suae, non Deus. Nam homo meretur propter malitiam peccati: malitia peccati in privatione et defectu posita est: privationis et defectus prima causa est ipsamet humana voluntas, non Deus; ergo solus homo meretur poenam, et peccati reus est, non Deus. Tandem ad rei ipsius incomprehensibilitatem recurrunt. Nec enim possumus infirma ratione nostra iustitiam Dei clare ac perfecte intelligere, etiamsi evidenter demonstrata sit *Haec cogita, et noli iudicem Deum iudicibus hominibus comparare, quem non dubitandum est, esse iustum, etiam quando facit, quod videtur hominibus iniustum, et quod homo, si faceret, esset iniustus*, ex Augustin. lib. 3. contra Julian.

Thomistarum adversarii fatentur quidem, huiusmodi responsonem optimam esse in materia revelata aut accurate demonstrata, qualis est iustitia Dei. Sed ubi materia nec est mysterium revelatum, nec veritas probe demonstrata, responsonem illam prorsus inva-

lidam esse, aiunt. Vtrum autem physica prae motione revelata sit, aut saltem ex fide necessario deducta, philosophorum non est iudicare.

CONCLVSIΟ.

DEVS CONCVRRIT IMMEDIATE AD OMNES ET SINGVLOS ACTVS LIBEROS CREATVRARVM.

Prob. 1. vulgari arguento. Omnes et singuli actus liberi craturarum sunt a Deo immediate producente; ergo Deus concurrit immediate ad omnes et singulos actus liberos creaturarum. Prob. ant. Omnes et singuli actus creaturarum pendent essentialiter a Deo, quantum pendere possunt, salva libertate; atqui non penderent a Deo, quantum pendere possunt salva libertate, nisi essent a Deo immediate producente. Effectus enim magis pendet a causa illum immediate producente, quam a causa eum producente remote tantum et mediate. Ergo omnes et singuli actus liberi creaturarum sunt a Deo immediate producente.

Prob. 2. Creaturae omnes indesinenter egent directa Dei conservatione, ut iam probatum est. Ideoque quum directa Dei conservatio sit continuata creatio, seu actio, qua Deus continuo dare pergit existentiam creature, in quocumque statu illa reperietur.

tur ; creatureae omnes illa Dei actione egent non solum , quatenus possunt agere , sed etiam quatenus agunt . Ac proinde actio Dei actionem creatureae cum creatura per conservacionem producit . Atqui concursum Dei immediatum dicimus actionem Dei actum creatureae cum creatura producentis . Deus igitur immediate concurrit ad singulas creaturarum actions .

SOLVVNTVR OBJECTIONES.

Obiect. 1. Ex actionibus hominum quaedam bonae sunt , quaedam malae ; atqui Deus concurrere non potest ad actiones malas ; ergo non concurrit ad singulas hominum actions . Prob. min. Si Deus concurreret ad actiones malas , esset auctor mali moralis et peccati ; sed Deus non potest esse auctor peccati ; ergo non potest concurrere ad actiones malas . Resp. C. mai dist. min. Deus non potest concurrere ad actiones malas in *specie* consideratas , quatenus malae sunt , C. , ad actiones malas in *genere* spectatas , quatenus sunt actiones , N. min. et cons. sub eadem distinctione . E. g. ponamus , hominem injurias sibi illatas vindicaturum , velle necem inimici . Quod velit , a Deo est ; nisi enim Deus actualitatem homini impertiretur , et vim activam largiretur ; fieri non posset , ut vellet , pro-

pterea quod cessante actione divina , qua homo actualitatem et vim activam adipisciatur , in nihilum recideret . Verum quod haec volitio dirigatur in necem inimici , id homini tribuendum non Deo . Volitio itaque in genere spectata , quatenus scilicet est quidam actus volendi , pendet a divino concurso ; sed non quatenus ea dirigatur in necem inimici . Ideoque specifice considerata , quatenus mala est , a concurso divino non est . Sed haec paullo fusius xplicanda sunt .

Itaque actiones humanae sive *internae* , nimurum volitiones ac nolitiones animae , sive *externae* , nempe motus corporis volitionibus ac nolitionibus animae respondentes vel spectantur *physice* vel *moraliter* . *Actiones internae physice spectatae* sunt nolitiones ac volitiones , quatenus sunt mutations in anima contingentes seu animae modificationes . *Actiones internae moraliter spectatae* sunt eadem volitiones ac nolitiones animae , quatenus vel bonae vel malae sunt . Similiter *actiones externae physice spectatae* sunt motus volitionibus ac nolitionibus animae respondentes , quatenus sunt mutations in corpore accidentes seu corporis modificationes a nutu animae pendentes . *Actiones externae moraliter spectatae* sunt iudicem motus corporis , quatenus vel boni vel mali sunt . Ponamus v. g. Titium committere furtum auferendo clam merces

Maevii Actus externus consistit in extensione brachii ad merces alienas , et in ceteris motibus organorum corporis ad eas auferendas requisitis. Enim vero Titius non extendit brachium nisi volens , nec alii sequuntur motus in corpore nisi ipso volente. Volitiones igitur , quibus motus isti respondent , et sine quibus non darentur in corpore , sunt actiones internae. Volitiones vero et motus simul constituant internam actionem humanam , quae *furiūm* dicitur. Porro extensio brachii et ceteri motus , qui ad furium adhibentur , non nisi *physice* spectantur , quatenus non considerantur nisi ut motus in corpore humano existentes. At si perpendis , extensionem brachii fieri ad rem alienam ceterisque organorum corporis motibus rem alienam auferri , actio externa furti *moraliter* spectatur. Similiter volitio , a qua pendet extensio brachii singulaeque volitiones , quibus determinantur motus organorum corporis in furto , spectantur *physice* , si non considerentur nisi ut actus voluntatis animae , quibus aliquid appetitur. Eadem vero volitiones *moraliter* spectantur , quatenus consideramus , eas dirigi in ablacionem rei alienae et violationem iuris , quod alter in ipsam rem habet. Neque enim volitio dicitur mala nisi quatenus brachium extendere volumus ad rem alienam , eamque alteri auferre. Extensio autem brachii in se spectata non est mala , nec quidquam vitii in

se habent ceteri motus , quibus alteri res sua auferuntur.

His positis facile ostenditur , Deum concurrere quidem ad id , quod physicum est in actionibus malis , non vero ad id , quod morale seu malum est ; seu quod perinde est , Deum concurrere ad actum malum *materialiter* sive *physice* sumtum , minime vero ad actum peccati *formaliter* seu *moraliter* sumtum , quatenus malum est , ideoque non esse mali moralis aut peccati auctorem. Re quidem vera , quod fur brachium ad rem alienam extendere velit , concursui divino tribuendum est. Item quod brachium ad nutum animae extendere valeat , divino concursui acceptum quoque referendum est. At quod velit extendere brachium ad rem alienam auferendam , et ea intentione manum actu extendat ; id nonnisi hominis est libertate sua abutentis. Extensio brachii et volitio huius extensionis sunt quid physicum et homini naturale ; quod vero haec actio tendat ad auferendum alteri , quod suum est , moralitatem habet , et quidem malum ast. Ac proinde patet , Deum concurrere ad id , quod physicum est in actione furis , non vero ad id , quod morale est. Nimirum physicum actionis tantummodo indiget concursu divino , non vero malum morale eiusdem. Etenim Deo concurrente fur , quatenus animo et corpore constans , et velle et brachium ad nutum ani-

mae movere potest ; sed quatenus vult rem alienam , atque ad eam auferendam brachium movet ; id homini tribuendum libertate sua abutenti.

Inst. 1. Deus non potest concurrere ad id , quod physicum est in actionibus malis , nisi concurrat etiam ad id , quod morale seu malum est ; ergo nulla est solutio. Prob. ant. Physicum seu materiale actionis male coniunctum est cum morali seu formalii aut malitia ipsa actionis ; ergo Deus non concurrerit ad physicum , nisi simul concurrat ad morale. Resp. N. ant. ad cuius probationem dist. ant. malitia ipsa seu morale coniunctum est cum physico *a causa secunda deficiente*, C. , *a causa prima indefectibili* , N. Itaque defectus actionis moralis a Deo creaturam tum in *esse simpliciter* tum in *esse operantis* conservante non est , sed a creatura , quae quam limitata sit , deficere potest , et re vera aliquando deficit libertatis abusu.

Inst. 2. Qui concurrit ad physicum actionis malae , quod , videt , sequi morale peccati , ille est reus peccati ; sed Deus concurrerendo ad physicum actionis malae videt , hoc sequi morale peccati ; ergo si concurrit ad physicum peccati , eius auctor erit. Resp. dist. mai. esr reus peccati , si sit causa particularis agens contra legem actionum suarum , C. , si sit causa universalis agens secundum legem actionum suarum , N. et con-

cessa min. dist. similiter cons. Igitur causa particularis , ut homo , qui tenetur non cooperari alteri peccanti , reus esset peccati , si concurreret ad physicum actionis male , quod , videret , sequi malum ipsum ; quia tunc ageret contra legem actionum suarum. Non peccat tamen , si ex officio concurrat ad physicum peccati alterius ; quemadmodum sacerdos , qui ex officio ministrat sacram eucharistiam homini publice petenti , quem per confessionem novit indignum , qui ad eam accendat ; quia tunc tenetur ex officio ministrare , ideoque non agit contra legem actionum suarum , sed secundum eam. Deus vero est causa universalis rerum omnium , quae sine ipsius conservatione seu continuata creatione nec exsistere nec agere possunt , et hanc sibi legem sapientissime praescripsit , ut creaturas suas conservando et cum illis concurrerendo iisdem libertatis usum non adimeret. Quoniam igitur actiones malae , si physice spectentur , secundum easdem leges nascuntur , quibus fiunt non malae : Deus autem concurrit tantum ad physicum actionis malae ; liquet , eum non concurrere ad actiones malas , nisi quatenus concurrit ad ordinis naturae conservationem : si ve eum ordinem , quod ad animam species , sive eundem , quod ad corpora et mundum adspectabilem , consideres.

Inst. 3. Actio Dei concurrentis , et actio creature sunt una et eadem actio ; ergo si

Deus concurrat cum creatura, erit auctor peccati. Resp. dist. ant. actio Dei et creaturae est una et eadem actio ratione *termini* seu effectus producti physice sumti, C., ratione *principii*, N. ant. et cons. Quum enim Deus et creatura sint causae duea agentes ac diversae, quarum altera priori subordinata est, actio Dei non est eadem cum actione creaturae ratione principii, quamvis utraque actione idem effectus physice sumtus producatur.

Inst. 4. Idem effectus non potest a duabus causis produci; ergo nulla est solutio. Resp. dist. ant. non potest totus produci a duabus causis eiusdem ordinis, *transeat*; a duabus causis diversi ordinis, et quarum una alteri subordinata est, N. ant. et cons. Sic a pictore et penicillo simul producitur tota tabella.

Obiect. 2. Agentia naturalia vim habent completam agendi; ergo non indigent concurso Dei saltem immediato. Resp. dist. ant. vim habent completam agendi *dependenter* ab actione Dei, C. *independenter*, N. ant. et cons. Quia igitur creatura omnis indesinenter eget directa Dei conservatione seu continua- ta creatione, tum quatenus vim habet agendi, tum quatenus agit; non mediato tantum sed immediato concurso Dei indiget. Voluntas autem, utpote libera, vim habet agendi completam *intrinsecus*. Concursus enim ipsam vim agendi non adficit *intrinsecus*, neque est

quid *internum* ex parte creaturae. At sine concursu vis illa agendi non est completa *extra-* *trinsecus*, quatenus concursus est auxilium externum necessario requisitum, ut creaturae facultas exerceatur.

Obiect. 3. Deus est perfectissimus artifex; ergo potuit creaturas condere, quae non indigerent illo externo auxilio ad operandum. Prob. cons. Perfectior ille artifex censemur, qui potest formare artefacta, ut horologia et alia similia, quorum motus sine adsidua artificis manu perseverat; ergo Deus potuit creaturas condere, quae non indigerent externo auxilio ad operandum. Resp. N. cons. et dico, disparitatem esse omnimodam. Quippe horologium non pendet essentialiter ab artifice humano, qui materiam operis sui iam existentem disponit tantummodo, nihilque aliud in illam inducit praeter figuram et motum localem, recte et apposite adhibendo vires rerum naturalium. Vnde si horologium adsidua opificis actione indigeret, ut moveretur, hoc quidem artificis inscitiam argueret, quod videlicet male opus suum conflasset, nec vires rerum naturalium applicare novisset, in quo sita est tota humani artificis perfectio et excellentia. Contra creatura summe et essentialiter pendet a Deo non solum, quod ad potentiam agendi, sed etiam quod ad actus omnes. Quare exigentia perpetui influxus seu immediati concursus ad

agendum summam in Deo perfectionem arguit, utpote connotans summum et absolutum ipsius in creaturas dominium. Praeterea proprium est machinae, v. g. horologii, posse moveri sine perpetuo opificis influxu; aliter enim esset inutilis; nam opifex non potest semper et ubique concurrere cum suo opere; sed Deus id potest, et quidem sine ullo labore et opera.

Obiect. 4. Explicari non potest, quid sit immediatus Dei concursus, et quomodo Deus immediate producat actus liberos creaturae; ergo talis concursus non debet admitti. *Resp.* N. ant. Deum enim concurrere immediate, seu producere immediate actus liberos creaturae est Deum velle immediate singulos actus liberos creaturae. Siquidem Deus non agit ad extra nisi per actus suae voluntatis ita, ut Deum agere idem sit ac Deum velle, ut aliquid fiat. Ergo bene explicatur, quid sit concursus, et quo pacto Deus immediate producat omnes et singulos actus liberos creaturarum. Enimvero Deus non potest creare et conservare potentiam liberam, nisi velet in genere omnes actus liberos eiusdem potentiae; hoc enim exigit natura potentiae liberae. Sic ergo statuit Deus per decretum generale, *volo actum quemlibet, ad quem se se determinatura est creatura.* Actus ille voluntatis sic consideratus in genere, et ut indeterminatus habendus est pro concursu ge-

nerali et remoto atque in *actu primo*. Quum autem creatura ex libera sua determinatione agit hoc vel illud; tunc actus divinae voluntatis de se generalis quasi applicatur ad hoc vel illud, sive particularis ita, ut Deus velit in particulari quidquid ex libera sua determinatione creatura vult in particulari, et est concursus in *actu secundo* immediatus et simultaneus. Simultanens quidem, quia neque antecedit neque subsequitur actionem creaturae, sed ipsam indivisibiliter comitatur. Eo enim ipso instanti, quo creatura vult aliquid, illud ipsum vult etiam Deus.

Inst. 1. Concursus iste non videtur differre a concursu mediato; ergo nulla est solutio. *Resp.* N. ant. Discremen est inter utrumque. Concursus enim mediatus habet pro termino immediato solam potentiam, qua mediate tantum effectum producit Deus cum creatura. Concursus vero, qualis a nobis explicatur, habet pro termino immediato ipsam actionem seu operationem creaturae.

Inst. 2. Saltem concursus ille non est, nec dici potest simultaneus; ergo nulla est solutio. *Prob.* ant. Determinatur a creatura; ergo non est simultaneus. *Resp.* N. cons. Non enim concursus Dei determinatur a creatura per actionem praeviam. Nam determinatio illa creaturae est ipsius creaturae actio particularis, quae indiget concursu; atqui actio illa creaturae particularis non antecedit actionem

Dei concurrentis : siquidem est volita simul et a creatura et a Deo ipso ; ergo determinatio creaturee non antecedit sed comitatur actionem Dei seu concursum ; ergo licet concursus determinetur a creature , non siccirco subsequitur creaturee determinationem. Quum igitur potentia agendi creaturee concessa transit ad actum aliquem particularem , eodem instanti generalis Dei voluntas , quae terminatur ad potentiam liberam , prout est libera , seu concursus in actu primo transit ad volitionem particularem talis numero actus , ac tunc ita determinatur et fit particularis , seu fit concursus in actu secundo per actionem creaturee ita , ut illam non subsequatur sed comitetur.

Inst. 3. Actio determinans est prior actione determinata ad eundem effectum ; sed determinatio creaturee est actio determinans , et concursus in actu secundo est actio determinata ; ergo nulla est solutio. Resp. dist. mai. actio determinans et *independens* est prior actione determinata , C. mai. , actio determinans et *dependens* , N. mai. , et dist. min. N. cons. Actio igitur creaturee determinat concursum , ipso tamen prior non est , quia pendet a coacursu , nec potest sine illo concipi , quamvis determinet concursum. Neque enim creature potest concipi agens , nisi Deus ipse concipiatur agens et operans cum creature. Ergo actio creaturee determinans non est prior actione Dei deter-

minata. Id autem sequenti exemplo illustrari solet. Rex praeficiat alicui provinciae proregem , et edicto suo decernat , se omnia velle , quae prorex iussurus et volitus est pro rerum exigentia. Deinde prorex dicat : statuo , ut provinciae huius incolae urbi novae construenda laborent. En duas voluntates , quae volunt novae urbis constructionem. Vtra prior hunc numero effectum voluit ? An regis , an proregis ? Sane neutra 1° Non regis , quia rex volebat per voluntatem generalem , quidquid a prorege statuendum erat , nondum tamen hanc novae urbis constructionem ante proregis statutum. 11° Non proregis , nam eo ipso instanti , quo vult prorex civitatem constitui , eo ipso rex id velle , intelligiur. Idem , propositione servata , dicendum est de voluntate generali Dei applicata et determinata per creaturem liberam ad actum aliquem singularem.

Inst. 4. Si actio creaturee determinaret actionem Dei , actio Dei penderet ab actione creaturee ; falsum consequens ; ergo et antecedens. Resp. dist. mai. penderet ab actione creaturee agentis per virtutem acceptam a Deo et ipsi subordinatam , C. mai. , agentis per virtutem independentem nec subordinatam , N. mai. , et dist. min. , N. cons. Etiam quum creature per actionem suam determinat Dei concursum , Deus servat rationem causae principalis et primae , quatenus

creatura non agit aut se determinat nisi per virtutem a Deo concessam.

Inst. 5. Si effectus idem produceretur simul a Deo et a creatura , actio Dei et creaturee esset eadem , ac proinde alterutra causa foret inutilis ; ergo nulla est solutio . Resp. dist. ant. actio Dei et creaturee esset eadem *terminative* sumta , C. ant. *initialiter* sumta , N. ant. et cons. Actio cuiuslibet agentis spectari potest vel ratione principii , et dicitur actio *initialiter* sumta , vel ratione termini seu effectus , et dicitur actio *terminative* sumta . Re quidem vera actio Dei concurrentis et creaturee agentis est eadem actio terminative sumta , quia est unus et idem terminus , seu effectus productus tum per causam primam et universalem , tum per causam secundam et particularem At non est eadem actio Dei et creaturee *initialiter* sumta , quia sunt duas causae agentes et producentes eundem effectum ; voluntas scilicet divina et creata . Neque inutilis est causa alterutra . Non quidem actio creaturee , quia sine illa Deus ipse effectum non produceret ; neque etiam actio Dei , quia sine Deo cooperante et producente effectum creature non posset producere .

ARTICVLVS III.

De Deo rerum omnium et creaturarum gubernatore.

Deus res omnes gubernare sive rebus omnibus providere dicitur , quatenus eas conservat , atque ad earumdem actiones concurrit , omnesque ad suos fines dirigit . Igitur providentia divina est decretum Dei de conservatione rerum omnium , de concursu ad earumdem actiones , et de omnium directio- ne ad suos fines .

CONCLVSIΟ.

DEVS PROVIDET REBV S OMNIBVS , QVAE SVNT AC FIUNT IN VNIVERSO.

Prob. Nulla creatura se ipsam conservare potest , sed omnis a Deo conservetur , necesse est . Similiter nulla datur creaturee cuicunque actio , ad quam Deus non concurrat , et quam ad suos fines non dirigat , ut antea demonstravimus . Quum ergo Deus dicatur rebus providere , quatenus eas conservat , ad earumdem actiones concurrit , illesque ad finem dirigit ; manifestum est , Deum providere omnibus , quae sunt ac fiunt in universo . Quia vero Deus omnia ab aeter-

no praescivit , et in tempore facit , quod ab aeterno decrevit ; certissimum est , Deum ab aeterno decrevisse rerum omnium in hoc universo conservationem , divinumque concursum ad quascumque actiones , atque singularum rerum et actionum finem . Quum igitur decretum Dei de conservatione rerum omnium in hoc universo , divinoque concursu ad quascumque earumdem actiones , et de omnium rerum atque actionum directio- ne ad finem , sit ipsa providentia divina; patet , dari providentiam divinam .

Et certe argumenta omnia , quae probant , Deum existere , demonstrant quoque , mundum universum divina providentia regi et gubernari . Hinc praecclare observavit Ci- cero lib. 1. de natura deorum : *quis hunc horum dixerit , qui quum tam certos coeli motus , tam raros astrorum ordines , ea- que omnia inter se connexa et apta videt , neget , in illis ullam esse rationem?* . Quae quanto consilio geruntur , nullo consilio adsequi possumus .

SOLVVNTVR OBJECTIONES.

Obiect. 1. Si Deus omnibus providet , nihil casu fortuito contingit ; falsum consequens ; ergo et antecedens . *Resp.* disting. seq. mai. ni- hil casu fortuito contingit . ex parte Dei , C. ex parte creaturarum , N. mai. , quare ne-

go cons. et explico , quid sit casus , quid fortuna , et quomodo nullus sit casus , nullaque fortuna respectu Dei . *Casus purus* di- citur *actualitas* sive *existentia* destituta ra- tione sufficiente , ut quum athei fingunt , ho- mines olim ex terra instar fungorum prodi-isse . Quum enim neque in terra neque in homine detur aliquid , per quod talis ortus intelligi possit ; istiusmodi ortus foret casus purus .

Casus simpliciter dictus est concursus causarum ad effectum quemdam producen- dum , quae causae singulae alterius effectus gratia agunt . E. g. ponamus , aedificium dirui , et intra murum reperiri gemmas pre- ciosas : gemmae dicuntur casu repertae . Ete- nim eas intra murum condidit dominus non eo fine , ut aedificium diruens eas reperiret . Nec qui aedificium diruit , id eo fine facit , ut gemmas reperiatur . Itaque ad hunc effec- tum concurrunt , tum qui gemmas inter murum conclusit , ut eas tutius adservaret , tum qui murum diruit , ut aedificium no- vum exstrueret ; sed utraque agit propter effectum aliud , quam qui ex illo concursu prodiit . Similiter si ventus ex tecto deiecit tegulam , quae hominis praetereruntis caput vulnerat , ad vulnus capiti inflictum concur- runt et ventus , et causae tegulam dispo- nentes , ut impellenti vento facile cedat , et tegulae gravitas , et homo aedes praeteriens .